

ROBEŽSARGU PROFESIONĀLĀS SAGATAVOŠANAS KVALITĀTES NODROŠINĀŠANAS AKTUALITĀTES UN MEHĀNISMI

Topicalities and Mechanisms for Assuring Quality of Border Guards' Professional Training

Ivars Zālītis

Daugavpils Universitāte, Latvija

Abstract. *The topicality of the research is determined by the present day challenges within the frame of the EU border security field and space of professional education, which directly project onto the quality requirements for professional training of employees of Latvian law enforcement institutions.*

Research aim: on the basis of the analysis of quality management aspects during the educational process of professional training in law enforcement education institutions of the Baltic countries, to develop and approbate a model for establishing the basic principles of creating quality management systems (QMS) and methodology of the use of this model; to determine the most topical and effective basic principles of developing QMS in education establishments of law enforcement institutions. To achieve the aims of a quantitative-qualitative research, the theoretical (analysis) and empirical (data collection, synthesis and modelling, data processing) methods have been applied. Research results: a) the main problems in the field of quality management of border-guard professional training have been identified and recommendations for their solution have been put forward; b) the model, methodology and instruments for a practical application of the model have been approbated; c) the most topical basic principles of developing QMS in education establishments of law enforcement institutions have been formulated. The scientific novelty of the research lies in the conceptual understanding of competencies for quality assurance of border guard professional training as well as in creating a model for establishing the most effective basic principles of developing QMS in education institutions.

Keywords: *border guard professional training, quality management systems.*

Ievads

Introduction

Rakstā atspoguļotais pētījums ir īstenots promocijas darba (tematiski vienota zinātnisko publikāciju kopa) “Robežsargu profesionālās sagatavošanas kvalitātes vadība” ietvaros un ir veltīts robežsargu profesionālās sagatavošanas kvalitātes vadības aspektiem un pilnveidošanas iespējām (Zālītis, 2021). Svarīgākais saistošais posms starp profesionālās sagatavošanas mērķiem un rezultātiem ir profesionālās izglītības mācību darbība un tās process (turpmāk – mācību

process), bet mācību procesa kvalitāte, un, attiecīgi, tās vadība, ir noteicošie faktori, kam ir jānodrošina profesionālās sagatavošanas īstenošanas rezultātu atbilstība izvirzītajiem mērķiem un uzdevumiem. Savukārt, pamatattiecība par mācību procesa kvalitātes vadības nodrošināšanu ir izglītības iestāžu kompetencē. Pamatojoties uz augstākminēto pētījuma galvenais virziens tika orientēts uz profesionālās izglītības mācību procesa kvalitātes vadības aspektiem izglītības iestādēs, kas sagatavo darbiniekus tiesībsargājošo institūciju, tajā skaitā – robežsardzes, vajadzībām (turpmāk - tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādes) un, attiecīgi, pētījuma objekts ir mācību procesa kvalitātes vadība tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs.

Pētījuma praktisko un teorētisko aktualitāti nosaka:

- jauni, iepriekš nepieredzēti izaicinājumi Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu robežsargu profesionālajai sagatavotībai aktuālās ģeopolitiskās situācijas apstākļos;
- ES un Latvijas valsts noteiktās prioritātes un uzstādījumi attiecībā uz profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanas mehānismu veicināšanu;
- sistēmiskas un zinātniski pamatotas pieejas nepieciešamība izglītības kvalitātes mehānismu nodrošināšanai izglītības iestādēs;
- pētījumu par izglītības iestāžu kvalitātes vadības sistēmu (KVS) izveides pamatprincipu noteikšanu un izvēli faktiskā neesamība (Zālītis, 2021).

“Pētījuma aktualitāti reģionālajai attīstībai nosaka vairāku izglītības iestāžu (Daugavpils Universitāte, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Valsts robežsardzes koledža, Valsts policijas koledža (Latgales filiāle)) esamība un darbība Latgales reģionā realizējot attiecīgās profesionālās izglītības programmas un sagatavojot personālu Latvijas valsts tiesībsargājošo institūciju vajadzībām” (Zālītis, 2021, 31).

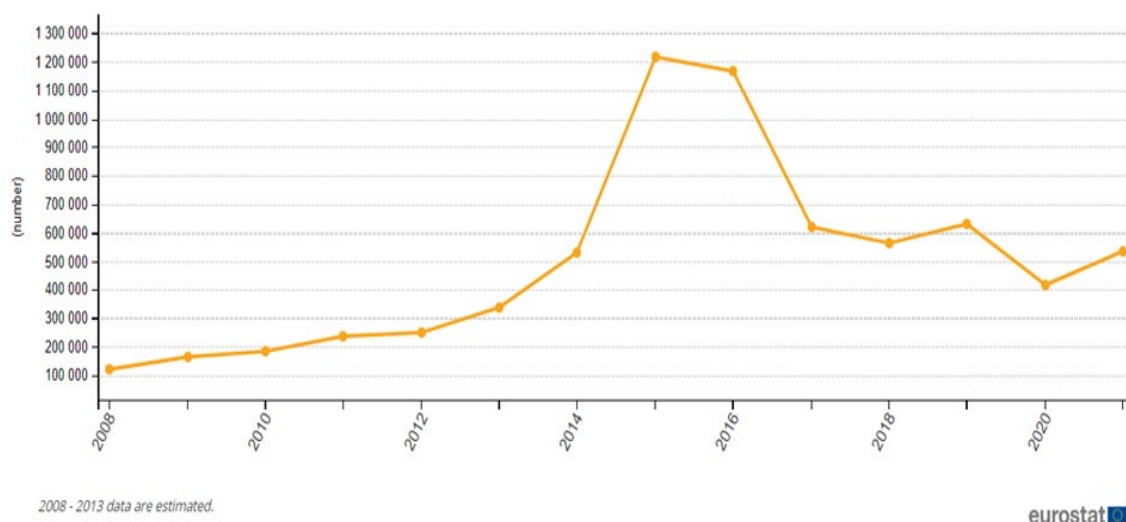
Promocijas darba mērķis ir, pamatojoties uz profesionālās sagatavošanas mācību procesa kvalitātes vadības aspektu analīzi Baltijas valstu tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs, izstrādāt un aprobēt modeli KVS izveides pamatprincipu noteikšanai un tā pielietošanas metodiku, noteikt aktuālākos un efektīvākos KVS izveides pamatprincipus tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs. Kvantitatīvi kvalitatīvā pētījuma mērķu sasniegšanai izmantotas teorētiskā un empīriskās metodes, savukārt raksta **mērķis** ir aktualizēt pētāmās tēmas nozīmi ES un Latvijas drošības un izglītības sistēmām, analizēt kompetences robežsargu profesionālās sagatavošanas sistēmas satura kontekstā, atreferēt veiktā pētījuma konceptu un metodoloģiju, apkopot galvenos rezultātus.

Pētījuma tēmas aktualitāte ES un Latvijas iekšējās drošības un robežsargu profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanas kontekstā
Topicality of the research theme in the context of the quality assurance of the EU and Latvian internal security and border guards' professional education

Pētījuma aktualitāti nosaka mūsdienu starptautisko attiecību sarežģītumu un konfliktsituāciju radītie izaicinājumi ES robežu drošības jomai un tanī skaitā valsts militarizēto (bruņoto) struktūru personāla profesionālās sagatavotības līmenim, kas tieši projicējas uz prasībām robežkontroles veikšanu nodrošinošo institūciju (turpmāk – robežkontroles institūcijas) darbinieku profesionālās sagatavošanas vadības kvalitātei.

Pētījums tika uzsākts apstākļos, ko ietekmēja notikumi uz ES dienvidu robežām, kad kopš 2014.-2015. gadiem saasinājās migrantu krīze uz ārējām ES robežām Vidusjūras reģionā, pakārtoti izraisot masveidā patvērumu meklētāju pieteikšanos ES valstu iekšienēs. Tieši 2014. gadā tika sasniegts jauns patvēruma meklētāju skaita rekords – aptuveni 600 000 cilvēku. Bet 2015. un 2016. gados jau tika fiksēti virs 1,2 miliona patvērumu meklētāju pieteikšanās gadījumi. Nākamajos piecos gados statistika attiecībā uz patvēruma meklētāju skaitu saglabājās salīdzinoši zemākā, bet tomēr stabili augstā līmenī – ap 400-700 tūkstoši pieteikumu gadā (1.att.).

First-time asylum applications (non-EU) in the EU Member States, 2008–2021

1.attēls. Patvēruma meklētāju skaits Eiropas Savienības valstīs 2008.–2021.

(Eurostat, 2003)

Figure 1 The number of asylum seekers in the countries of the European Union within the period of 2008 – 2021

(Eurostat, 2003)

Savukārt, 2022.gada traģiskie notikumi, saistītie ar Krievijas Federācijas militāru agresiju pret Ukrainu, radīja jaunus pārbaudījumus un izaicinājumus ES

valstu ārējai un iekšējai drošībai. Nepilna gada laikā 7,98 miljoni Ukrainas iedzīvotāju ir bēgusi no kara, šķērsojot robežas un atstājot savas valsts teritoriju, 4,94 miljoniem no tiem meklējot patvērumu Eiropas valstīs (Apvienoto Nāciju Augstā komisāra bēgļu jautājumos birojs [UNHCR], 17.01.2023).

Papildus slodzi tiesībsargājošo institūciju darbiniekiem, pirmkārt robežsargiem, rada un augstas prasības to profesionalitātei izvirza arī cīņa ar nelegālo migrāciju. 2021.gadā ģeopolitiskā situācija veidojās tā, ka nelegālās migrācijas spiediens tiešā veidā skāra arī ES austrumu robežas valstis, pirmkārt – Lietuvu, tad Poliju un Latviju, kad vairāku simtu nelegālo robežšķērsotāju plūsmas no Baltkrievijas sāka veidot saspringtas situācijas pierobežā un robežkontroles dienestu institūciju funkciju izpildē. Salīdzinoši liels nelegālo robežšķērsotāju skaits Baltijas reģionam un ar to saistītā problemātika spieda valstu valdības izsludināt ārkārtas stāvokļus pierobežu pašvaldību teritorijās un ieviest īpašos robežapsardzības režīmus. Savukārt, ES ārējās robežas nelegāli šķērsojošo migrantu skaits 2022.gadā salīdzinoši ar 2021.gada rādītājiem ievērojami palielinājās. Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūras (turpmāk - FRONTEX) publiski paziņotie statistiskie dati liecina, ka 2022.gada ES ārējo robežu nelegāli šķērsoja apmēram 330.000 cilvēku, kas ir par 64% vairāk nekā 2021.gadā. Tas ir ievērojamākais nelegālo ieceļotāju skaits kopš 2016.gada (FRONTEX, 2023).

Nelegālā imigrācija ir viens no lielākajiem riskiem ES valstu, un Latvijai tostarp, iekšējai drošībai, jo nelegālie migranti daudzos gadījumos ir iesaistīti cilvēku un ieroču tirdzniecībā, narkobiznesā, akcīzes preču kontrabandā u. c. Daļa nelegālo migrantu neoficiāli iesaistās darba tirgū, strādājot bez atbilstošām atļaujām un nereģistrēti. Tas sekmē ēnu ekonomikas pieaugumu un korupcijas palielināšanos (Vilks, 2016). Jāatzīmē, ka pienākumu pildīšanā ārkārtas apstākļos īpašu nozīmi iegūst darbinieku profesionālās sagatavotības līmenis un kvalitāte. Pieaug kļūdu nozīme praktiskajā darbībā un atbildība par tām. Atbilstība profesionālās kompetences kopuma prasībām iegūst nozīmīgāku un pilnvērtīgāku papildījumu praktiskās darbības novērtējuma griezumā.

Līdz ar to par vienu no jauniem aktuāliem uzdevumiem ES robežkontroles institūcijām kļuva nepieciešamība celt personāla rīcībspējas kapacitāti, kā arī pilnveidot un standartizēt personāla profesionālās sagatavošanas kvalitāti ar mērķi nodrošināt darbinieku spēju efektīvi rīkoties jauno izaicinājumu apstākļos gan pildot dienesta pienākumus savās valstīs, gan darbojoties starptautiskajās misijās un operācijās. Pētījuma aktualitāti robežsargu profesionālās sagatavošanas vadības kvalitātes kontekstā balsta FRONTEX 2019.gadā izstrādātā “Tehniskā un operatīvā stratēģija Eiropas integrētajai robežu pārvaldībai” (turpmāk – Stratēģija), kas izvirzīja uzdevumus ES dalībvalstīm izstrādāt un piemērot kvalitātes nodrošināšanas mehānismus, kas attiecas uz apmācības saturu un nodrošināšanu, pasniedzējiem, apmācāmajiem un apmācības vidi (FRONTEX, 2019). Līdz ar to tiek plānots rezultāts, ka “kvalitātes nodrošināšanas mehānismi

valsts līmenī sekmēs pienācīgu un salīdzināmu kompetenču līmeni”, kas nodrošinās, ka “pastāvīga apmācības novērtēšana un uzlabošana efektīvi palielinās cilvēkresursu rezervju spēju izpildīt uzticētos uzdevumus ES ārējo robežu aizsardzības jomā” (FRONTEX, 2019, 77).

Arī Latvijas Republikas (LR) izglītības jomu regulējošo normatīvo aktu un plānošanas dokumentu telpā pēdējā laikā tiek pievērsta arvien lielāka uzmanība izglītības kvalitātes nodrošināšanas sistēmu aspektiem. Izglītības likuma (LR Saeima, 1998) grozījumi (LR Saeima, 2021) noteica valsts sistēmas izglītības kvalitātes nodrošināšanai saturu un uzdevumus, kā arī atbildīgās institūcijas par izglītības kvalitātes izglītības iestādē nodrošināšanu. Savukārt LR Ministru kabinets (MK) ar 2021.gada 22.jūnija rīkojumu Nr.436 “Par Izglītības attīstības pamatnostādņem 2021.-2027. gadam” (turpmāk – Pamatnostādnes) līdz ar definēto virsmērķi nodrošināt kvalitatīvas izglītības iespējas visiem Latvijas iedzīvotājiem ir izvirzījis četrus savstarpēji saistītus izglītības attīstības mērķus, vienu no tiem formulējot kā ilgtspējīgu un efektīvu izglītības sistēmas un resursu pārvaldību (LR MK, 2021). Vienlaikus Pamatnostādnes iezīmē, ka nākotnē Latvijas izglītības politikas risinājumiem ir jābūt balstītiem uz datu analīzi un pētniecību un Latvijas izglītībā tiek nodrošināta labi organizēta pārvaldība un kompetenta vadība (LR MK, 2021).

Pamatnostādnes arī nosaka izglītības kvalitātes vadības sistēmas satura struktūru īstenojamo izglītības programmu kvalitātes un atbilstības noteiktiem standartiem nodrošināšanai un paredz, ka par vienu no izglītības kvalitātes vadības sistēmas pamatelementiem jāklūst izglītības iestādes iekšējai kvalitātes nodrošināšanas sistēmai (LR MK, 2021), taču nesniedz ieskatu vadoties pēc kādiem pamatprincipiem un ar kādām metodēm ir izveidojamas izglītības iestāžu iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas.

Apzinot faktisko situāciju Latvijas, Lietuvas un Igaunijas izglītības iestādēs, kas realizē attiecīgas izglītības programmas un sagatavo personālu tiesībsargājošajām institūcijām, autors konstatēja, ka pamatā tiek pielietoti KVS izveides šādi trīs varianti - ārpalpojuma ietvaros izveidotas KVS (piemēram, ISO 9000), izglītības iestādes patstāvīgi izveidotas KVS un variants, kad KVS kā vienota sistēma izglītības iestādē nav izveidota un apstiprināta, bet tiek izmantota KVS piekritīgu elementu kopa (1.tab.).

Faktiskās situācijas apzināšanas gaitā iegūtā informācija un praktiskā pieredze liecināja, ka tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs Baltijā, t.sk. Latvijā, KVS izstrādes praksē, nosakot to izveides pamatprincipus, netiek pielietoti zinātniski pamatoti kritēriji, bet tiek piemēroti pārsvarā uz subjektīviem pamatojumiem un administratīviem vai politiski angažētiem lēmumiem balstīti KVS izstrādes pamatprincipi un metodes. Līdz ar to, veidojās riski gan attiecībā uz valsts resursu nelietderīgu iesaisti un izmantošanu, gan arī profesionālās izglītības valstī, t.sk. robežapsardzības jomā, kvalitātes ilgtspējību kopumā (Zalitis, Davidova, & Ignatjeva, 2020a).

1.tabula. Baltijas valstu tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs pielietojamo KVS izveides varianti (autora veidots)

Table 1 Versions for the development of QMS used in law enforcement education institutions of the Baltic countries (created by the author)

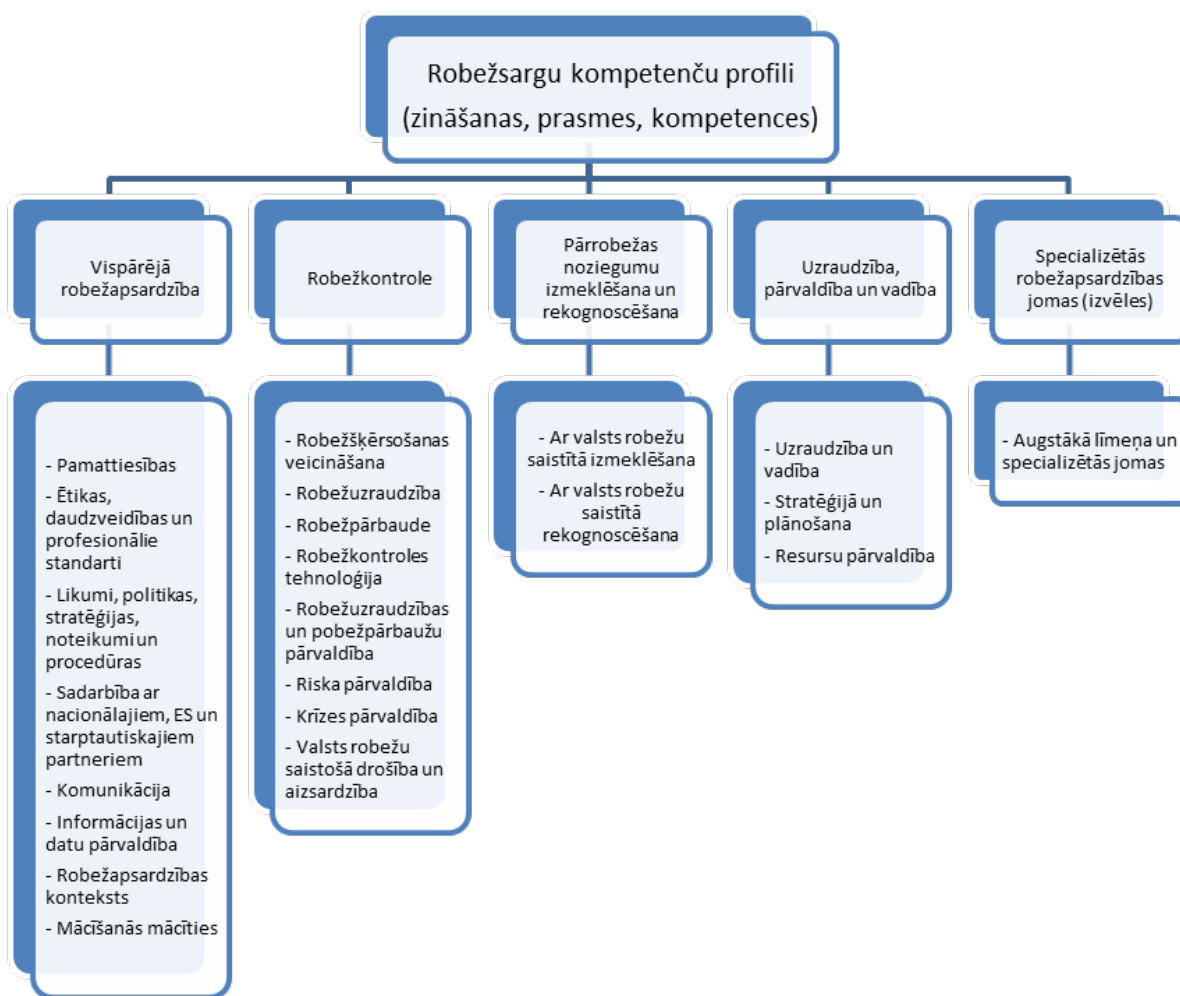
Tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs Baltijas valstīs	Pielietojamo KVS izveides varianti			
	Ārpalpojuma ietvaros izveidota KVS (piemēram, ISO 9000)	Izglītības iestādes patstāvīgi izveidota KVS	KVS kā sistēma nav izveidota, tiek izmantota atsevišķu elementu kopa	Kopā
Pētījumā apzinātas izglītības iestādes	2	3	4	9
Pētījumā iekļautās izglītības iestādes	1	1	3	5

Neskatoties uz to, ka tiesībsargājošo institūciju darbinieku profesionālās izglītības procesu un profesionālās sagatavošanas kopumā kvalitātes jautājumi ir relatīvi aktuāli un ar zināmu regularitāti tiek pētīti visā pasaulē (Indrikovs, 2007; Kratoski & Das, 2007; Balendr, 2018; Peres, 2019; Valk & Kratovišs, 2021 u.c.), robežsargu profesionālās sagatavošanas kvalitātes vadības un standartizācijas jautājumu aktualizācija ES kopumā, un Latvijas valstī tostarp, ir samērā jauna parādība, līdz ar ko augstākminētie jautājumi un to problemātika gan teorētiski, gan praktiski ir salīdzinoši maz pētīti. Savukārt, KVS izveides un funkcionēšanas jautājumi tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs, t.sk. KVS izveides pamatprincipu izvēles un noteikšanas kontekstā, līdz šim pētīti faktiski nav.

Robežsargu profesionālās sagatavošanas mērķu, satura un izglītības kvalitātes nodrošināšanas kompetenču konceptuālā izpratne
Conceptual understanding of competences for assuring goals, content and education quality in border guards' professional training

Eiropas Padome un Komisija ir akcentējuši profesionālās izglītības un apmācības būtisko lomu nodrošinot cilvēkiem kompetences un kvalifikāciju, kas atbilst darba tirgus strauji mainīgajām vajadzībām (EU Council and Commission, 2004). Profesionālās izglītības politiku, mērķus, uzdevumus un saturu Latvijas valstī regulē attiecīgie normatīvie akti - Profesionālās izglītības likums (LR Saeima, 1999) un pakārtotie Ministru kabineta noteikumi par profesionālās izglītības un valsts arodizglītības standartiem (LR MK, 2001, 2014, 2020). Profesionālās izglītības nepieciešamības nosacījumus LR tiesībsargājošo institūciju darbiniekiem regulē “Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums” (LR Saeima, 2006). ES prasības robežsargu profesionālajai kompetencei ir noteiktas FRONTEX izstrādātajā Nozares kvalifikācijas ietvarstruktūrā robežapsardzībai (NKI) (Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding (SQF)) (FRONTEX, 2013a, 2013b). Kā

robežsargu profesionālo kompetenču galvenajā atskaites punktā, NKI ir ietverti visi kvalifikācijas līmeņi, kas iegūti vispārējā, profesionālajā, akadēmiskajā izglītībā un robežsargu apmācībā (FRONTEX, 2013a). Kompetenču profili veido Eiropas atsauci robežsargu profesijas standartiem un tie tika apstiprināti visā ES kā būtiski un specifiski robežapsardzībai, neatkarīgi no valsts organizatoriskajām sistēmām un struktūrām. Kompetenču profili identificē, definē un apraksta robežsargu dienestu un uzdevumus visos līmeņos un visās jomās. Tie parāda robežapsardzības jomu skartās kompetences, ir sakārtoti atbilstoši NKI sadaļām un sniedz pilnīgu priekšstatu par robežsargu dienestu visā ES, definējot zināšanas, prasmes un kompetences, kas nepieciešamas, lai izpildītu robežsargu uzdevumus (piemērojami darba vai dienesta vietai). Robežsargu kompetenču profilu kopums NKI kontekstā strukturizēts pēc tematiskajām jomām un atspoguļots 2.attēlā.

2.attēls. ES robežsargu kompetenču profilu kopuma tematiskā struktūra (autora veidots)
 Figure 2 The thematic structure of the EU border guard competence profiles
 (created by the author)

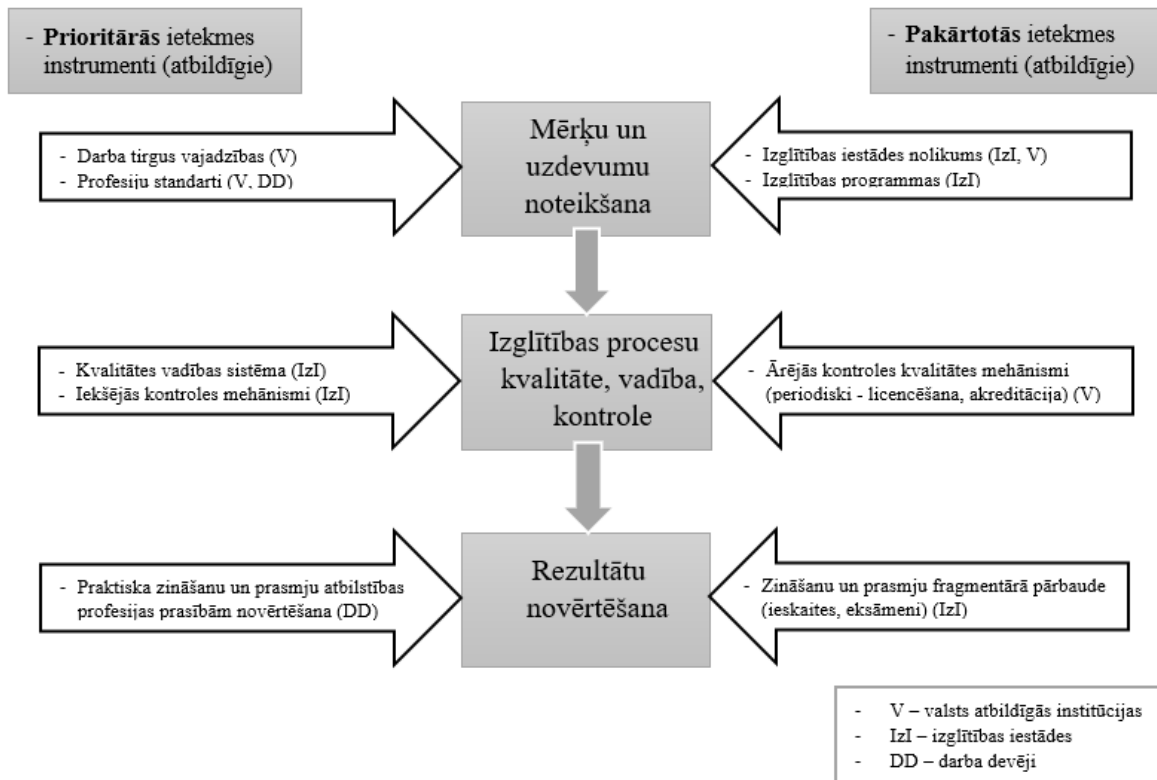
Savukārt, nacionālās prasības robežsargu profesionālo kompetenču saturam Latvijā reglamentē Valsts robežsardzes inspektora (LR Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts izglītības satura centrs [LR IZM VISC]), 2009), Valsts robežsardzes jaunākā virsnieka (LR IZM VISC, 2010) un Valsts robežsardzes vecākā virsnieka (LR IZM VISC, 2004) profesijas standarti, kas nosaka šo kategoriju robežsargiem nepieciešamo spēju, prasmju un zināšanu klāstu, kā arī to pienākumus un uzdevumus.

Profesiju standartos noteikto zināšanu, prasmju un kompetenču kopumu darba devēju institūcijām nepieciešamajā līmenī nākamajiem un esošajiem darbiniekiem ir jānodrošina robežsargu profesionālās sagatavošanas sistēmai. Personāla profesionālās sagatavošanas sistēmas pasākumu komplekss sevī iekļauj šādus posmus: institūcijas darbinieku atlase, pieņemšana dienestā (darbā), profesionālā apmācība (t.sk. sākumapmācība darba vietā, nosūtīšana nepieciešamās profesionālās izglītības iegūšanai, profesionālās kvalifikācijas celšanas (tālākapmācības) organizēšana un nodrošināšana, zināšanu un iemaņu atbilstības novērtēšana), kā arī profesionālās attīstības motivēšana, izaugsmes un karjeras vadīšana (Zālītis, Zukova, & Madzule, 2016).

Robežsargu profesionālās sagatavošanas sistēmas posmu kvalitātes nodrošināšanā tiek iesaistītas triju kategoriju instances: attiecīgās atbildīgās valsts institūcijas, izglītības iestādes, kas realizē profesionālās izglītības, profesionālās tālākizglītības vai profesionālās pilnveides programmas un darba devēju institūcijas savas kompetences ietvaros. Redzējumā, kas balstās uz normatīvo aktu analīzi un autora personīgo darba pieredzi visu triju augstāk minēto kategoriju instancēs, to kompetenču un ietekmes uz profesionālās izglītības kvalitāti sadalījums dažādos robežsargu profesionālās izglītības kvalitāti nodrošināšanas posmos ir relatīvi atšķirīgs. Autors šo kompetenču realizācijas instrumentus profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanas kompetenču konceptuālā struktūrā (3.att.) iedala noteicošās (Prioritārās) ietekmes un sekundārās (Pakārtotās) ietekmes kategorijās.

Autora redzējumā valsts tautsaimniecības interesēm atbilstoša būtu sistēmiski funkcionējoša kārtība, kad darba tirgus vajadzības un, attiecīgi, darba devēji ir tie, kas pēc būtības nosaka profesionālajai izglītībai un tās programmām faktiskās prasības un līdz ar to arī attiecīgus mērķus un uzdevumus, kas, savukārt, tiek projicēti izglītības iestāžu izstrādājamajos plānošanas un normatīvajos dokumentos un praktiskajā darbībā. Augstākminētais saskan ar Pamatnostādnēs iezīmēto, ka Latvijas valsts izglītības sistēmā arvien aktuālāks kļūst jautājums, kā profesionālo izglītības programmu absolventiem nodrošināt darbam nepieciešamo kompetenču apguvi (LR MK, 2021). Pamatnostādnēs tiek akcentēts ka arī darba devēji norāda uz kvalificēta darbaspēka trūkumu un jauniešu zināšanu un prasmju neatbilstību tautsaimniecības attīstības vajadzībām, līdz ar ko tiek izvirzīts uzdevums nodrošināt kvalitatīvu profesionālo izglītību, saskaņojot apgūstamās prasmes un mācību rezultātus ar darba tirgus prasībām

(LR MK, 2021). Lai gan Profesionālās izglītības likums (LR Saeima, 1999) nosaka, ka profesionālās izglītības iestādes pamatuzdevums ir profesionālās izglītības programmu īstenošana, šī raksta autors un citi pētnieki (Siliņa, 2019 u.c.) saredz profesionālās izglītības iestādes funkcijas relatīvi plašāk, t.sk. uzskatot, ka tajās ietilpst arī prioritārais uzdevums - sagatavot darbaspēku atbilstoši darba tirgus pieprasījumam. Vadoties no augstākminētā autors secina, ka profesionālās sagatavošanas rezultātu un līdz ar to arī profesionālās izglītības kvalitātes galvenie vērtētāji ir nosacītais darba tirgus un tieši darba devēji.

3.attēls. *Profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanas kompetenču konceptuālā struktūra (autora veidots)*

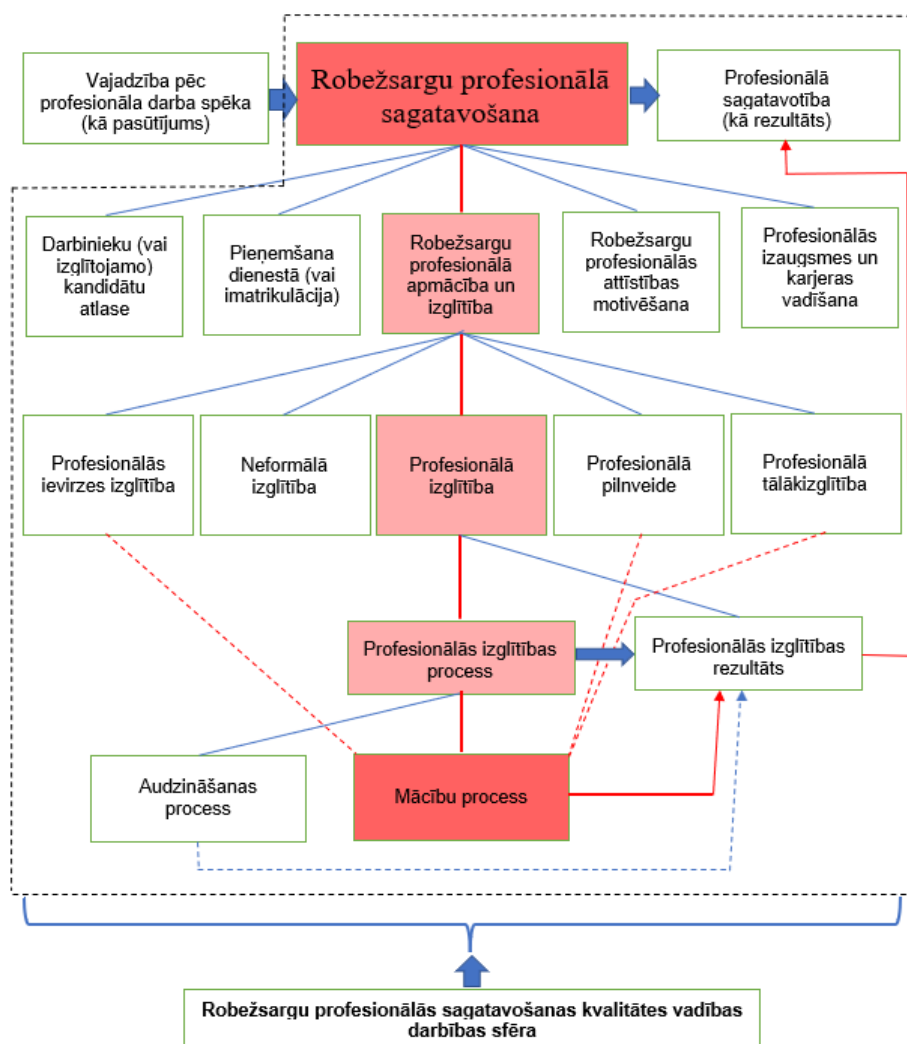
Figure 3 *The conceptual structure of competencies for the quality assurance in professional education (created by the author)*

Bet kurš ir tas noteicošais faktors, kas nodrošina izglītības rezultātu kvalitāti? Ņemot vērā teorētiskās pieejas un Latvijas izglītības telpas specifiku, LR Izglītības un zinātnes ministrijas “Starpziņojumā par jēdziena ‘izglītības kvalitāte’ definīciju un to raksturojošiem kvalitatīvajiem un kvantitatīvajiem rādītājiem” (LR IZM, 2019) tiek akcentēts, ka, lai sasniegtu izvīzītos izglītības rezultātus un nodrošinātu mācību kvalitāti un drošu vidi, būtiska loma ir izglītības vadībai un izveidotajai organizācijas kultūrai izglītības iestādēs un ka kvalitatīvas mācības vistiešāk ietekmē izvīzīto izglītības mērķu sasniegšanu. Arī zinātnieku aprindās pastāvošie viedokļi, ka kvalitatīva mācīšana tiek uzskatīta par svarīgu studentu mācīšanās priekšnoteikumu (Scheerens & Bosker, 1997; Prosser, 2013 u.c.), norāda uz mācību procesa kvalitātes prioritāro nozīmi izglītības mērķu

sasniegšanā, jo, lai izglītības iestāde nodrošinātu atbilstošu speciālistu sagatavošanas kvalitāti, ir nepieciešams sasniegt augstu mācību procesa kvalitāti. Savukārt, mācību procesa kvalitāti nodrošinošas mācību vides izveide ir attiecīgās nozares institūcijas un konkrētas izglītības iestādes kompetencē un atbildībā.

Pētījuma koncepts un metodoloģija *Research concept and methodology*

Iepriekš izklāstītie zinātnieku un IZM pētījumu secinājumi saskan ar šī raksta autora viedokli, ka sasniedzamo profesionālās izglītības kvalitātes mērķu kontekstā noteicošā ir mācību procesa kvalitāte, kam jānodrošina izglītojamo atbilstošus profesionālo sagatavošību un praktiskās rīcībspējas kapacitāti, līdz ar ko būtiska loma ir profesionālās izglītības mācību procesa kvalitātei un kvalitātes vadības nodrošināšanai.

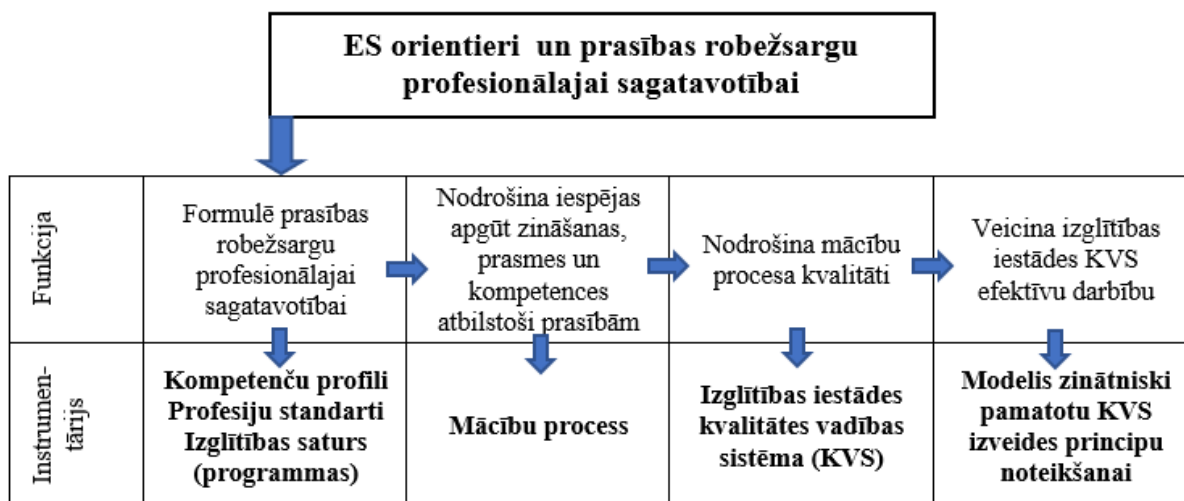

4.attēls. Pētījuma virziena koncepts robežsargu profesionālās sagatavošanas sistēmas elementu mijiedarbības ietvara kontekstā (autora veidots)

Figure 4 The concept of the research direction within the context of the frame of interaction between the elements of the border guards' professional training system (created by the author)

Pamatojoties uz augstākminēto, autors izstrādāja pētījuma virziena koncepta shēmu robežsargu profesionālās sagatavošanas sistēmas elementu mijiedarbības ietvara kontekstā (4.att.). Analizējot robežsargu profesionālās sagatavošanas sistēmu un tās elementu mijiedarbību, un balstoties uz to, kā objektu, uz kuru ir vēršama izglītības kvalitātes vadības nodrošināšanas mehānismu darbība noteikto ES un nacionālo prasību robežsargu profesionālo kompetenču jomā sasniegšanai, tika izveidots pētījuma koncepts un tā galvenais virziens ir orientēts uz profesionālās izglītības mācību procesa kvalitātes vadības aspektiem tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādes.

Nosakot un analizējot robežsargu profesionālās sagatavošanas vadības galvenās funkcijas un to pakārtoto praktisko secību, autors izstrādāja robežsargu profesionālās sagatavotības kvalitātes nodrošināšanas konceptuālo shēmu (5.att.), norādot arī instrumentāriju, kam jānodrošina shēmā iekļauto funkciju realizēšana.

5.attels. *Robežsargu profesionālās sagatavotības kvalitātes nodrošināšanas konceptuālā shēma (autora veidots)*

Figure 5 *The conceptual scheme of quality assurance in border guards' professional training (created by the author)*

Par noteicošo mehānismu, kas nodrošina mācību procesa kvalitāti, shēmā ir noteikta izglītības iestādes KVS, bet par instrumentāriju, kas nodrošina KVS efektīvu funkcionēšanu, tiek uzskatīta nepieciešamība izmantot attiecīgu modeli zinātniski pamatotu KVS izveides efektīvāko pamatprincipu noteikšanai.

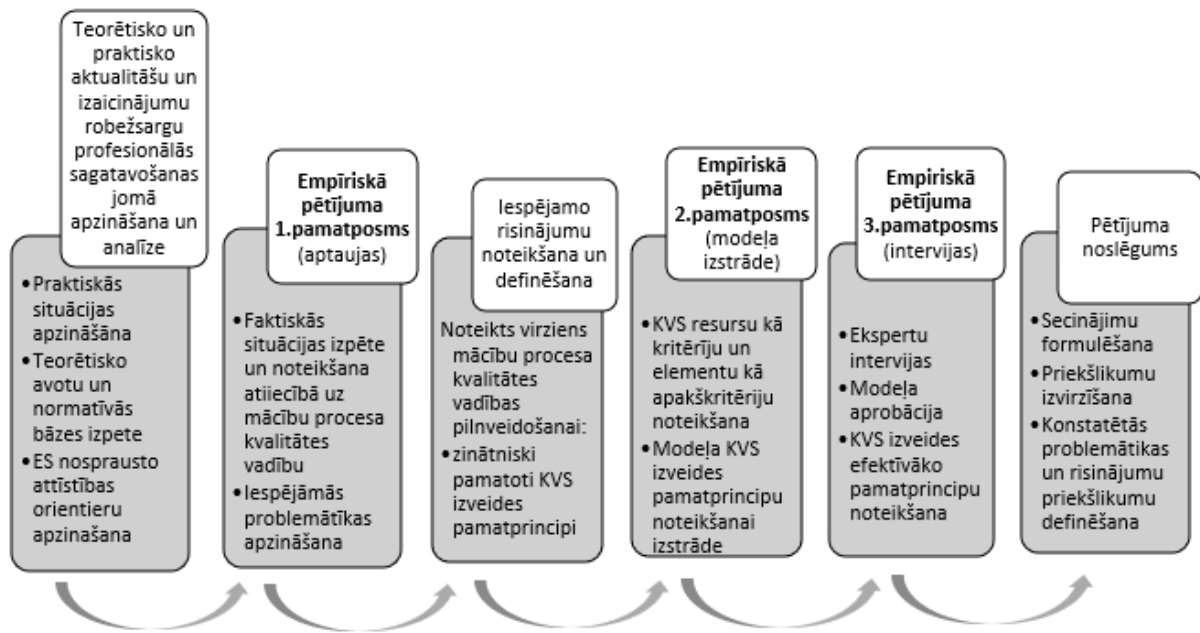
Pamatojoties uz to, ka neeksistē izglītības kvalitātes novērtēšanas un nodrošināšanas sistēmas izveides universāli mehānismi un reti ir sastopami pētījumi, kas pēta un vērtē KVS izveides izvēles pamatprincipus, autors secināja, ka pastāv praktiskā aktualitāte izstrādāt teorētiskās un metodoloģiskās pieejas un risinājumus tiesībsargājošo institūciju izglītības iestāžu KVS izveidošanas pamatprincipu efektīvai un zinātniski pamatotai izvēlei.

No teorijas analīzes un secinājumiem, ka mācību procesa izglītības iestādē kvalitātes vadības nodrošināšanā noteicoša loma ir attiecināma uz efektīvi funkcionējošas KVS esamību un pilnvērtīgu darbību, izriet praktiskā aktualitāte zinātniski pamatotai pieejai KVS izglītības iestādēs, kā profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanas mehānisma, izveides pamatprincipu noteikšanai un, respektīvi, attiecīgā pētnieciskā instrumentārija – modeļa efektīvāko KVS izveides pamatprincipu noteikšanai, izstrādei. Vadoties no augstākminētā autors veidoja pētījuma koncepta paradigmu (6.att.), uz kuras pamata tiek noteikts mērķis: balstoties uz profesionālās sagatavošanas mācību procesa kvalitātes vadības aspektu analīzi Baltijas valstu tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs, izstrādāt un aprobēt modeli KVS izveides aktuālāko pamatprincipu noteikšanai un tā pielietošanas metodiku, ar kuru palīdzību ir iespējams noteikt aktuālākos un efektīvākos KVS izveides pamatprincipus tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs.

6. attēls. *Pētījuma koncepta paradigma* (autora veidots)
Figure 6 *The paradigm of a research concept* (created by the author)

Atbilstoši noteiktam pētījuma mērķim tika veidota pētījuma konceptuālā struktūra (7.att.), kurā katra nākamā posma mērķa un uzdevumu noteikšana izrietēja un praktiska realizācija varēja īstenoties pēc iepriekšējā posma noslēgšanas un rezultātu analīzes.

7.attēls. *Pētījuma konceptuālā struktūra (autora veidots)*

Figure 7 *The conceptual structure of the research (created by the author)*

Pētījuma sākumposmā autors veica teorētisko un praktisko aktualitāšu un izaicinājumu robežsargu profesionālās sagatavošanas jomā apzināšanu un analīzi.

Empīriskais pētījums ir realizēts trijos pamatposmos:

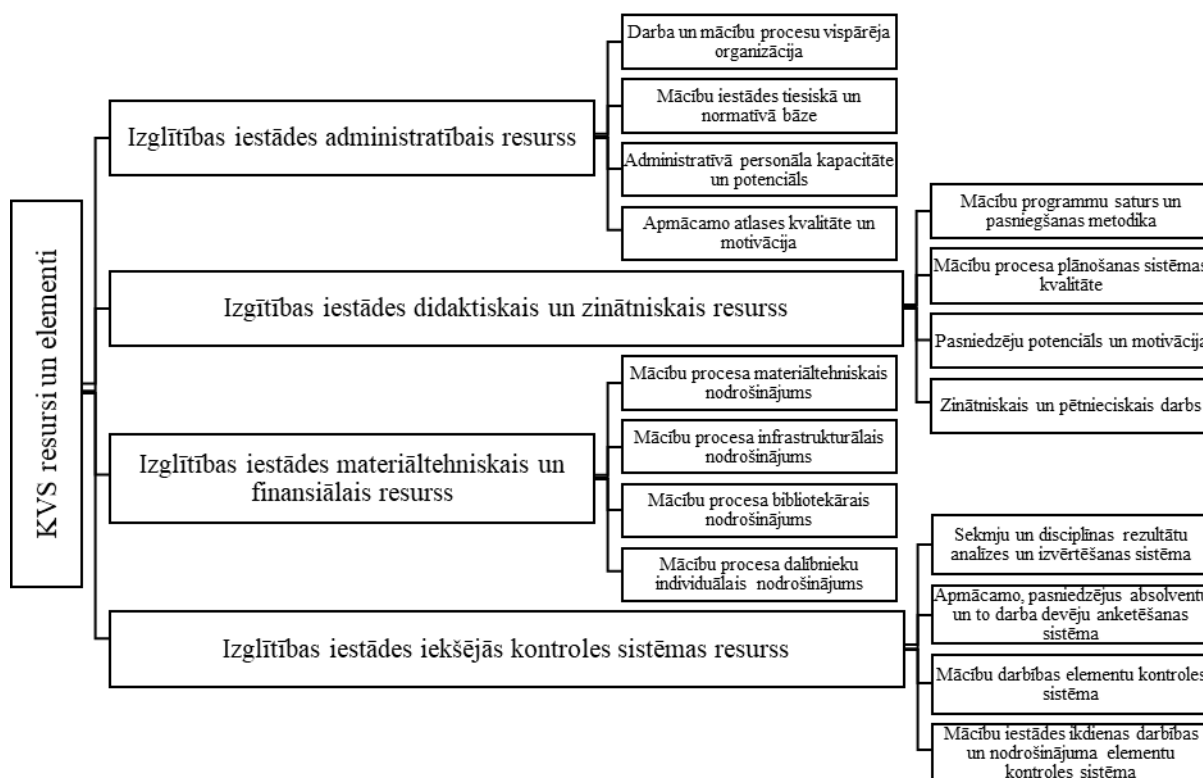
Pirmajā pamatposmā tika veikta aptauja, kurā par pētījuma bāzi kalpoja izglītības procesa visu kategoriju dalībnieku (izglītojamie, pasniedzēji, administrācija), kā arī absolventu un darba devēju pārstāvji Baltijas valstu attiecīgā profila izglītības iestādēs (Zālītis, 2021).

Aptaujā piedalījās četru kategoriju 2264 respondenti - tiesībsargājošo institūciju darbinieku profesionālās sagatavošanas mācību procesa dalībnieku visu segmentu pārstāvji – piecu izglītības iestāžu, kurās gatavo darbiniekus tiesībsargājošajām institūcijām, izglītojamie un pasniedzēji (t.sk. administrācijas pārstāvji) no Lietuvas, Latvijas un Igaunijas, kā arī minēto izglītības iestāžu absolventi un to darba devēju pārstāvji. Pēc anketu kvalitātes pārbaudes, lai novērstu nejaušās un sistēmiskās reģistrācijas kļūdas, pētījuma datu kopu veidošanā izmantoti 1324 respondentu sniegtie vērtējumi (Zālītis & Davidova, 2020). Saskaņā ar statistikas praksē noteiktiem izlašu apjomiem respondentu ģenerālajai kopai pētījuma galējais sērijveida (klasteru) izlases saturs nodrošināja pētījuma galarezultātu reprezentativitāti, jo pie pieļaujamās pētījuma kļūdas 5% izlases apjoms virs 400 vienībām nodrošina pētījuma rezultātu reprezentativitāti bezgalīgam ģenerālās kopas apjomam (Mārtinsone & Pipere, 2011).

Faktiskās situācijas izpētes gaitā attiecībā uz mācību procesa kvalitātes vadības nodrošināšanu, autors konstatēja zināmu problemātiku mācību procesa organizēšanas, plānošanas, nodrošināšanas un norises kvalitātes vadības aspektos

un nepilnvērtīgu efektivitāti iekšējo kontroles sistēmu darbībā (Zalitis et al., 2020a; Zālītis, 2021, 30-31). Kā viens no iespējamajiem noteicošajiem cēloņu faktoriem relatīvas problemātikas esamībai tika noteikta zinātniskās pieejas neesamība kvalitātes vadības sistēmu izglītības iestādēs izveides pamatprincipu noteikšanā (Zālītis, 2021).

Otrā pamatposma ietvaros tika izstrādāts hierarhiju modelis (turpmāk – Modelis) un tā pielietošanas metodoloģija ar zinātniskiem pētījumiem pamatotu efektīvāko pamatprincipu noteikšanai KVS izveidei izglītības iestādēs (Zālītis, 2021). KVS pamatresursu (turpmāk - resursu) un pamatelementu (turpmāk - elementu) kopas struktūra (8.att.) veidojamā Modeļa ietvaros ir atlasīta un komplektēta pamatojoties uz starptautiski atzīto KVS konceptuālo modeļu (ISO, CAF, EFQM, TQM) komponentu (elementu, kritēriju un apakškritēriju) analīzi un izvērtēšanu attiecībā uz piemērotību pētījumā iekļauto izglītības iestāžu specifikai un prioritātēm.

8.attēls. *KVS resursu un elementu kopas struktūra (autora veidots)*

Figure 8 *The structure of the QMS resources and elements (created by the author)*

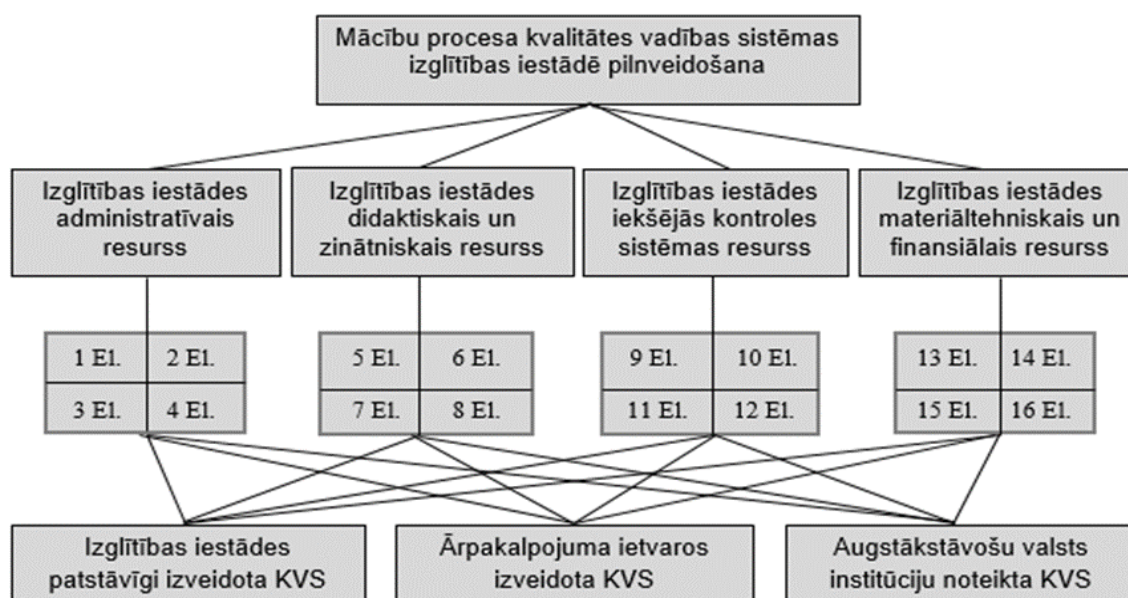
Modelis tika veidots ar priekšnosacījumu, ka KVS resursu un elementu mijiedarbība tiek vērtēta atbilstoši kritērijam “Ietekme uz mācību procesa kvalitāti” un ka Modeļa izmantošanas procesa gaitā iegūtos datus būs iespējams vērtēt un analizēt ar hierarhiju analīzes metodi (Zalitis, Davidova, & Glaudins, 2020).

Izglītības iestāžu KVS izveides pamatprincipu variantu alternatīvas tika formulētas trijās versijās:

“1) Izglītības iestādes patstāvīgi, administratīvi neatkarīgi izveidota kvalitātes vadības sistēma;

2) Ārpalpojuma ietvaros izveidota kvalitātes vadības sistēma (piemēram, izmantojot ISO sēriju standartus, vai citus);

3) Augstākstāvošu valsts institūciju noteiktā kvalitātes vadības sistēma (piemēram, pēc valdības, attiecīgas ministrijas vai hierarhiski augstākas valsts pārvaldes iestādes nosacījumiem izveidota KVS vai tās elementi - struktūra, saturs, procesi)” (Zalītis, Davidova, & Ignatjeva, 2020b, p. 770). Modeļa darbības konceptuālā struktūrshēma atspoguļota 9.attēlā.

9.attēls. *Kvalitātes vadības sistēmas hierarhiskā modeļa darbības struktūrshēma* (Zalītis, Ignatjeva, Davidova, & Kokina, 2020)

Figure 9 *The structural scheme of the hierarchical model activity in the quality management system* (Zalītis, Ignatjeva, Davidova, & Kokina, 2020)

Izstrādātais Modelis pēc savas saturiskās būtības ir piemērojams, pirmkārt, KVS izveides pamatprincipu noteikšanai tiesībsargājošo iestāžu izglītības iestādēs. Pie tam, pie nepieciešamības, atkarībā no valsts iestādes vai izglītības iestādes īpašās specifikas, ir iespējams aizvietot atsevišķus apakškritērijus ar citiem, konkrētai iestādei aktuālākiem KVS elementiem. Viennozīmīgi šāda darbība būtu veicama, piemērojot doto modeli (kas principiāli ir iespējams) attiecībā uz izglītības iestādēm, kas nav saistītas ar tiesībsargājošo iestāžu dienesta specifiku (Zalītis, Davidova, & Gludins, 2020).

Trešā pamatposma gaitā, veicot četru kategoriju ekspertu tiesībsargājošo institūciju darbinieku profesionālās sagatavošanas jomā intervēšanu, tika veikta izstrādātā Modeļa praktiskā aprobācija, kuras rezultātā noteikti aktuālie efektīvākie KVS izveides pamatprincipi (Zālītis, 2021). Informanti iespējami

līdzīgās proporcijās pārstāvēja izglītības iestādes un tiesībsargājošās institūcijas, kuru vajadzībām augstākminētās izglītības iestādes apmāca un sagatavo personālu (Zalitis, Davidova, & Ignatjeva, 2020b). Proporcijas arī maksimāli tika ievērotas atlasot ekspertus lēmumu pieņemšanas kompetenču līmeņu (stratēģiskie un taktiskie) griezumā (2.tab.).

2. tabula. Intervijas informantu sadalījums kategoriju un valstiskas piederības griezumā (autora veidots)

Table 2 The distribution of interview informants according to categories and national identity (created by the author)

Intervijas informantu kategorijas						
Pēc valstiskās piederības	Pēc ekspertu lēmumu statusa līmeņa			Pēc ekspertu institucionālās piederības		
	Stratēģiskais	Taktiskais	Kopā	Tiesībsargājošā institūcija	Izglītības iestāde	Kopā
Latvija	4	4	8	3	5	8
Lietuva	3	3	6	2	4	6
Igaunija	3	3	6	3	3	6
Kopā:	10	10	20	8	12	20

Pētījuma ietvaros veiktas ekspertu strukturētā tipa intervijas personīgā veidā, izdiskutējot pētījumā izvirzītos jautājumus un fiksējot uz praktisko pieredzi balstītos ekspertu viedokļus un vērtējumus. Interviju datu fiksēšana un turpmākā analīze tika veikti balstoties uz amerikāņu matemātiķa profesora T.Saati izstrādāto hierarhiju analīzes metodi (Saaty, 1980), t.i. pāru salīdzināšanas metodi, kam tika sagatavoti trīs jautājumu bloki, kas pakārtoti pētījuma ietvaros izstrādātā Modeļa struktūrai (Zalitis, Ignatjeva, Davidova, & Kokina, 2020).

Intervijas gaitā tika iegūti dati, kas ļāva pēc ietekmes uz mācību procesa kvalitāti novērtēt: a) izglītības iestāžu KVS resursus, kā kritērijus; b) KVS elementus, kā apakškritērijus; c) KVS izveides pamatprincipu variantus, kā izveiles alternatīvās (Zalitis, Ignatjeva, Davidova, & Kokina, 2020).

Pētījuma trešā pamatposma galvenie “rezultāti liecina, ka izglītības iestādes patstāvīgi, neatkarīgi no ārējas administratīvās vai politiskās ietekmes izstrādātā unikālā KVS būs efektīvākā attiecībā uz mācību procesa kvalitāti, kas pamatojās ar izstrādātās KVS paredzamo sākotnējo piemērotību tieši konkrētās izglītības iestādes specifikai un prognozējamām pilnveidošanas fleksibilitātes iespējām” (Zalitis, Ignatjeva, Davidova, & Kokina, 2020; Zālītis, 2021, 31). Savukārt, relatīvi visaugstākā efektivitāte būs panākama, ja izglītības iestādes KVS tiks izveidota kombinēti izmantojot pamatprincipus, kas pētījuma rezultātā tiek noteikti kā efektīvākie attiecībā uz katru konkrētu mācību procesa kvalitātes nodrošināšanas sistēmas resursu (Zalitis, Ignatjeva, Davidova, & Kokina, 2020; Zālītis, 2021).

Secinājumi **Conclusions**

1. Pētījuma, kas uzsākts 2016.gadā, temata aktualitāte mūsdienu dinamisko pārmaiņu un izaicinājumu apstākļos raksturojās ar jaunām prasībām drošības un profesionālās izglītības jomas institūcijām, pēdējo gadu laikā ir augusi un atspoguļojās gan ES, gan LR plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos.
2. Profesionālās sagatavošanas prioritārais uzdevums un kvalitātes rādītājs ir spēja sagatavot darbaspēku atbilstoši darba tirgus pieprasījumam un darba devēju noteiktām prasībām darbinieku kompetencēm, līdz ar ko tieši nosacītais darba tirgus un darba devēji ir galvenie vērtētāji profesionālās sagatavošanas rezultātiem un profesionālās izglītības kvalitātei.
3. Lai izglītības iestāde nodrošinātu atbilstošu speciālistu sagatavošanas kvalitāti, ir nepieciešams sasniegt augstu mācību procesa kvalitāti, savukārt, mācību procesa kvalitāti nodrošinošas mācību vides izveide ir attiecīgās nozares institūcijas un konkrētas izglītības iestādes kompetencē un atbildībā.
4. Profesionālās izglītības mācību procesa kvalitātes vadība un tās īstenošanai izveidotās KVS ir tie mehānismi, kuriem ir jānodrošina profesionālās sagatavošanas rezultātu atbilstība noteiktiem mērķiem un uzdevumiem.
5. Zinātniskās pieejas trūkums KVS izveides pamatprincipu noteikšanā un izvēlē ir viens no noteicošajiem negatīvās ietekmes faktoriem, kas ir par iemeslu pētījuma ietvaros konstatētai problemātikai mācību procesa kvalitātes vadības nodrošināšanā tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs.
6. LR normatīvā bāze nosaka aktualitāti uz pētījumiem balstītiem politiskiem un vadības lēmumiem izglītības jomā, bet KVS izveides un funkcionēšanas jautājumi tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs, t.sk. KVS izveides pamatprincipu izvēles un noteikšanas kontekstā, līdz šim pētīti faktiski nav.
7. Galvenais pētījuma rezultāts ir metodoloģiskā instrumentārija izstrāde Modeļa izveidošanai un praktiskajai pielietošanai, novērtējot KVS resursus un elementus atbilstoši ietekmei uz mācību procesa kvalitāti, kas dod iespēju tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēm izmantot Modeli objektīvai un zinātniski pamatotai alternatīvas izvēlei KVS izveides pamatprincipu noteikšanai.
8. Pētījuma gaitā veiktās Modeļa aprobācijas rezultātā tika pārbaudīti un apstiprināti tā praktiskās pielietošanas iespējas un funkcionalitāte, kā arī noteikti aktuālie, pētījuma veikšanas laika posma kontekstā, efektīvākie KVS izveides pamatprincipi tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs.
9. Konstatēts, ka relatīvi visaugstākā efektivitāte attiecībā uz mācību procesa kvalitāti, kā profesionālās sagatavošanas kvalitātes nodrošināšanas pamatfaktoru, būs panākama izglītības iestādes KVS izveides procesā kompleksi izmantojot pamatprincipus, kas pētījuma rezultātā tiek noteikti kā

efektīvākie attiecībā uz katru konkrētu mācību procesa kvalitātes nodrošināšanas sistēmas resursu.

Summary

The research described in the paper has been conducted within the frame of the doctoral thesis “Quality management of border guards’ professional training” and is focused on the exploration of topicalities and opportunities for improving the quality management of border guards’ professional training. During the research, which in the aspect of the QMS activity assessment in law enforcement education institutions of the three Baltic countries has been done in a complex way for the first time:

- the structure and elements of border guards’ professional training have been identified and the interaction between them has been studied within the context of determining the research direction;
- the conceptual structure of competencies for quality assurance in professional training education has been analyzed;
- the actual situation and existence of problems as to the quality aspects of providing a professional training educational process as well as its practical implementation in the law enforcement institutions of the Baltic countries included in the research have been analyzed and identified;
- the fact that one of the most essential prerequisites for the educational process quality assurance is the creation and introduction of QMS in education institutions, including also those which implement professional education programs and prepare employees for law enforcement institutions, has been established;
- the research instruments for identifying the most effective basic principles of creating QMS in education institutions (further – Model) and evaluation of QMS resources and elements in respect of their impact on the educational process quality have been developed;
- Model and the methodology of its use have been worked out, which gives education institutions a theoretical and practical opportunity to objectively establish the basic principles for the development of QMS and creates a platform for the choice of a scientifically valid alternative;
- the most topical and effective basic principles for the development of QMS in law enforcement education institutions have been determined by applying Model and methodology of its use worked out within the frame of this research.

On the whole, the research outcomes provide a scientifically valid frame for the action of law enforcement institutions and other education institutions involved in implementing programs on public and human security (border guards including), by establishing the basic principles for creating QMS and indicating

priority directions in the organization and development of education institutions' activities, creating a favorable environment for assuring quality of staff's professional training in line with landmarks and requirements set by the EU for the border guards' professional training in the member states.

Pateicības *Acknowledgement*

Dotais zinātniskais raksts ir izstrādāts ar ESF projekta “Daugavpils Universitātes stratēģiskās specializācijas jomu akadēmiskā personāla profesionālās kompetences stiprināšana 3. kārtā” Nr. 8.2.2.0/20/I/003 atbalstu.

Literatūra *References*

- Apvienoto Nāciju Augstā komisāra bēgļu jautājumos birojs [UNHCR]. (2023). *Operational Data Portal* [Data file]. Retrieved from: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Balendr, A. (2018). Current status and prospects for the quality assurance in Border Guards Training: European experience. *Comparative Professional Pedagogy*, 8(4), 20-25.
- EU Council and Commission. (2004). *Education & Training 2010. The success of the Lisbon Strategy hinges on urgent reforms: Joint interim report of the Council and the Commission on the implementation of the detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training systems in Europe*. Retrieved from: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2004.104.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2004:104:TOC
- EUROSTAT. (2023). *Statistics Explained*. [Data file]. Retrieved from: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Annual_asylum_statistics&oldid=584073
- FRONTEX. (2013a). *Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding*, Vol. I, Warsaw: Frontex.
- FRONTEX. (2013b). *Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding* Vol. II, Warsaw: Frontex.
- FRONTEX. (2019). *Tehniskā un operatīvā stratēģija Eiropas integrētajai robežu pārvaldībai*. Pieejams: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2123579d-f151-11e9-a32c-01aa75ed71a1/language-lv/format-PDF/source-116973902#>
- FRONTEX. (2023). *EU's external borders in 2022: Number of irregular border crossings highest since 2016*. Retrieved from: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-s-external-borders-in-2022-number-of-irregular-border-crossings-highest-since-2016-YsAZ29>
- Indrikovs, Z. (2007). Policijas darbiniekiem nepieciešamās profesionālās izglītības minimālās prasības: nacionālie likumdošanas akti un Eiropas Savienības valstu prakse. Gram.: *Policijas augstākās izglītības vadības problēmas: starptautiskā zinātniski praktiskā konference* (30-41). Rīga: Latvijas Policijas akadēmija.
- Kratcoski, P.C., & Das, D.K. (2007). *Police Education and Training in a Global Society*. Lanham, USA: Lexington Books.

- LR Izglītības un zinātnes ministrija. (2019). Starpziņojums par jēdziena “izglītības kvalitāte” definīciju un to raksturojošiem kvalitatīvajiem un kvantitatīvajiem rādītājiem 01.10.2019. *IZM ESF Projekts Nr. 8.3.6.2/17/I/001 Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide un īstenošana*. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/media/4717/download>
- LR IZM Valsts izglītības satura centrs. (2004). Profesijas standarts. Valsts robežsardzes vecākais virsnieks. *Metodiskie materiāli un reģistri*. Pieejams: <https://registri.visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/ps0277.pdf>
- LR IZM Valsts izglītības satura centrs. (2009). Profesijas standarts. Valsts robežsardzes inspektors. *Metodiskie materiāli un reģistri*. Pieejams: <https://registri.visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/ps0049.pdf>
- LR IZM Valsts izglītības satura centrs. (2010). Profesijas standarts. Valsts robežsardzes jaunākais virsnieks. *Metodiskie materiāli un reģistri*. Pieejams: <https://registri.visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/ps0452.pdf>
- LR Ministru kabinets. (2001). *Noteikumi Nr.141 par pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības valsts standartu*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/6397>
- LR Ministru kabinets. (2014). *Noteikumi Nr.512 par otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības valsts standartu*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/268761>
- LR Ministru kabinets. (2020). *Noteikumi Nr. 332 par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/315146>
- LR Ministru kabinets. (2021). *Rīkojums Nr. 436 par Izglītības attīstības pamatnostādņem 2021.-2027. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>
- LR Saeima. (1998). *Izglītības likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50759>
- LR Saeima. (1999). *Profesionālās izglītības likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=20244>
- LR Saeima. (2006). *Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/138750>
- LR Saeima. (2021). *Grozījumi Izglītības likumā*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/322560-grozijumi-izglitibas-likuma>
- Mārtinsone, K., & Pipere, A. (red.) (2011). *Ievads pētniecībā. Stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: RaKa.
- Peres, A. (2019). Skills for borders – a quality assurance model for European Border and Coast Guard training. In *INTED2019 Proceedings* (2080-2090). DOI: 10.21125/inted.2019.0583
- Prosser, M. (2013). Quality teaching quality learning. In: *D. J. Salter (Ed.), Cases on Quality Teaching Practices in Higher Education*. Vancouver: IGI Global.
- Saaty, T.L. (1980). *The Analytic Hierarchy Process*. New York: McGraw Hill.
- Scheerens, J., & Bosker, R. (1997). *The Foundations of Educational Effectiveness*. Oxford: Pergamon.
- Siliņa, S. (2019). *Izglītības kvalitātes nodrošināšanas vadība profesionālās izglītības iestādē X*. Rīga: Latvijas Universitāte, Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte.
- Valk, A., & Kratovičs, M. (2021). We collaborate with everyone, but with some more than others: Evidence of stakeholder collaboration among internal security professional higher education institutions. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 13(4). DOI: <https://doi.org/10.1186/s40461-021-00110-6>
- Vilks, A. (2016). Nelegālā migrācija drošības nodrošināšanas kontekstā. *Socrates*, 1(4), 36–45. Pieejams: https://dspace.rsu.lv/jspui/bitstream/123456789/986/1/16-091_Socrates_4_2016_04_Vilks_036-045_.pdf

- Zalitis, I., & Davidova, J. (2020). Mācību procesa kvalitātes monitoringa praktiskās pielietojanas izvērtējums tiesībsargājošo institūciju profesionālās izglītības iestādēs. Grām.: V.Meņšikovs (zin. red.), *Starptautiskās zinātniskās konferences "Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2020" materiāli, 1* (72-85). Daugavpils: Akadēmiskais apgāds "Saule". Pieejams: https://du.lv/wp-content/uploads/2022/11/SZF-krajums_I_Sociologijas-aktualitates_2021.pdf
- Zalitis, I., Davidova, J., & Glaudins, R. (2020). A model for establishing the basic principles of creating a quality management system in law enforcement education institutions. *EDULEARN20 Proceedings: 12th International Conference on Education and New Learning Technologies*, 2886-2894. IATED Academy. DOI: 10.21125/edulearn.2020.0866
- Zalitis, I., Davidova, J., & Ignatjeva, S. (2020a). Quality aspects of planning, organization and implementation of a study process in the border guard and police education institutions of the Baltic states. *ICERI2020 Proceedings: 13th International Conference of Education, Research and Innovation*, 4419-4428. IATED Academy. DOI: 10.21125/iceri.2020.0976
- Zalitis, I., Davidova, J., & Ignatjeva, S. (2020b). The evaluation of internal control elements in the quality management system of education establishments at law enforcement institutions. *Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference, volume VI*, 767-780. Rēzekne: Rēzekne Academy of Technologies. DOI: 10.17770/sie2020vol6.5024
- Zalitis, I., Ignatjeva, S., Davidova, J., & Kokina, I. (2020). The basic principles of designing a quality management system in education institutions of professional field of police and border guards. *EDULEARN20 Proceedings: 12th International Conference on Education and New Learning Technologies*, 3765-3773. IATED Academy. DOI: 10.21125/edulearn.2020.1033
- Zalitis, I., Zukova, M., & Madzule, I. (2016). Quality assurance in border guards education: Challenges and topical issue. *Public Security and Public Order*, 17, 290–305.
- Zālītis, I. (2021). Robežsargu profesionālās sagatavošanas kvalitātes vadības izaicinājumi un risinājumi. *Daugavpils Universitātes Humanitāro un sociālo zinātņu institūta Sociālo zinātņu fakultātes 16.starptautiskās zinātniskās konferences "Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2021" tēzes*, (30-31). Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule”. Pieejams: https://old.du.lv/wp-content/uploads/2021/06/Socialas-zinatnes-regionalajai_Tezes_2021_JAUNS.pdf